

ELAZIĞ İLİNDE VARLIĞINI SÜRDÜREN KÜÇÜK İŞLET- MELERİN ÖNCELİKLİ İHTİYAÇLARI VE BEKLENTİLERİ

Erkan T. DEMİREL*
Uğur ÇALIGÜLÜ**
Mehmet ÖLMEZ***
Muhammet DÜŞÜKCAN****

Özet

Bu çalışmada, Elazığ ilinde varlığını sürdüren küçük işletmelerin öncelikli ihtiyaçları ve beklentileri incelenmiştir. Elazığ sanayi sitesi örneği ele alınarak, işletme sahipleri ile görüşülmüş, elde edilen bulgular teorik çerçeve ışığında yorumlanmış ve öneriler geliştirilmiştir. İşletmelerin, ağırlıklı olarak finansman sorunu yaşadıkları, bununla beraber pazarlama, nitelikli eleman, teknoloji gibi sorunlardan da önemli ölçüde etkilendikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küçük işletmeler, Esnaflar, Küçük sanayi siteleri

Abstract

This study has examined the precedence needs and expectations of small enterprises in Elazığ. The owners of the enterprises were contacted by considering the example of Elazığ Industrial Area therefore the obtained findings were interpreted under the frame of theoretical approach and the necessary suggestions were made accordingly. It was reported that the enterprises faced to financial problems mostly, in addition such enterprises had been affected negatively because of the problems occurred in the fields of marketing, qualified personnel and technology.

Key words: Small enterprises, tradesmen, small industrial areas

-
- * Öğr.Gör., Fırat Üniversitesi Sivrice Meslek Yüksek Okulu, Elazığ.
** Arş.Gör., Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Metal Eğitimi Bölümü, Elazığ.
*** Genel Sekreter, Elazığ Sanayici ve İşadamları Derneği, Elazığ.
**** Yrd.Doç.Dr., Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Elazığ.

Giriş

Dünya uygarlığı açısından küreselleşmeye gittiğimiz günümüz şartlarında, işletmelerin ihtiyaçları ve beklentileri gelişen teknoloji ile birlikte sürekli değişim göstermektedir. Teknolojide kaydedilen ilerlemeler, piyasalarda yaşanan ürün ve hizmet rekabeti, kalite anlayışı, toplumların artan ihtiyaç ve talepleri, ekonomik ve toplumsal hareketleri etkilemiştir. Teknolojik ilerleme sonucunda küreselleşen dünyada işletmeler, hayatta kalma mücadelesi içerisindeyler. Bu hayatta kalma yarışı içerisinde işletmelerin değişmeyen ihtiyaçları; finansman, sermaye, pazar, nitelikli eleman, vb. gibi birçok ihtiyaç ve sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Kuruluş aşamasından itibaren başlayan finansman sorunları KOBİ'lerin en büyük sıkıntısı olup, sorunlar işletme aşamasında devam etmektedir. Aynı zamanda KOBİ'lerin Kuruluş aşamasında ticari bankalardan tesis ve yatırım kredisi imkanları kısıtlı olup, bu konuda sadece Devlet Bankalarının sağlamış oldukları krediler çok az sayıda KOBİ'ye ulaşabilmektedir. Kalkınma ve yatırım bankacılığının yeterince gelişmediği, risk sermayesi fonlarının yetersiz kaldığı, sabit sermaye yatırım araçları sağlayan 'leasing' sistemi ile proje bazında AB'nin ve Dünya Bankası gibi uluslar arası kuruluşların ve KOSGEB'in sağladığı fonlara geleneksel yapıları ve bilgi eksikliği yüzünden KOBİ'lerin pek yönelmediği görülmektedir. Devletin yatırım konusunda teşvik ve yardımları da hem çok az sayıda işletmeye ulaşmakta, hem de yatırımı doğru bölge ve sektöre yönlendirme konusunda eksik kalmaktadır.

KOBİ'lerin yatırım gereğini genelde sabit sermaye tutarı olarak algılamaları, kuruluş aşamasından hemen sonra işletme sermayesi sorununu ortaya çıkarmaktadır. Kronik enflasyon, yüksek faizler, 2-3 yılda bir meydana gelen finansal dalgalanmalar da KOBİ'lerin işletme sermayesi eksikliğini beslemektedir.

KOBİ'lerin kalifiye eleman temininde güçlük çekmekte, istihdam-verimlilik-ücret ilişkilerini kuramamakta, bu durum üretimde kalite ve standartizasyon sorununu büyütmektedir. Nitelikli eleman istihdam edememeleri, kalite yönetimindeki yetersizlik, finansman sorunları, uluslararası pazara yönelik kalite ve standartta ürün üretememeleri, dış ticaret mevzuatına hakim olmamaları, ihracat-yatırım-üretim konusunda destek ve teşviklerin yetersiz oluşu, genelde ihracatı hedeflememeleri ve pazar payında yeterince kullanılmamalarına neden olmaktadır.

1. KOBİ Kavramı

Türkiye’de ve Dünya’da üzerinde uzlaşmış bir KOBİ tanımı yoktur. KOBİ tanımlarında akademisyenler, ilgili kuruluşlar ve ilgili kanunlar arasında görüş birliği oluşmamıştır. Küçük ve orta boy işletme için yapılan tanımlar incelendiğinde; KOBİ’lere hizmet veren her kurum ve kuruluşun farklı bir tanımdan hareket ettiği görülmektedir. Tanımların hem ülkeden ülkeye hem de ülke içinde kuruluştan kuruluşa farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle de uygulamada çeşitli farklılıklar görülebilmektedir.

KOBİ kavramının genel kabul gören bir tanımının yapılamamış olması; geniş bir alanı kapsamasından kaynaklanmaktadır. Küçük bir atölye KOBİ olarak kabul edilirken gelişmiş teknoloji kullanan bir fabrika da KOBİ kapsamı içinde yer alabilmektedir (Müftüoğlu, 2002: 2). Bu kadar geniş olan bir konu ile ilgili tanımlamalar yapılırken çok sayıda faktörün ele alınması gereklidir. Bu faktörler; zaman, gelişmişlik düzeyi, sanayileşme düzeyi, kullanılan teknoloji, pazarın büyüklüğü, iş kolu, üretim tekniği ve ürün özellikleridir. Bu faktörlerin etkililik dereceleri ve ülkelere göre taşıdıkları önem, ayrıca tanım yapan kişi ya da kuruluşun görüş açısı KOBİ konusunda tanımların farklılaşmasına sebep olmaktadır.

Yönetim, personel, finansman, pazarlama ve üretim gibi temel işletme fonksiyonlarının yanında personel sayısı, ciro, sabit sermaye, kapasite gibi ölçülebilen değerlerin farklılaşması çerçevesinde tanımlar da farklılaşmaktadır.

Türkiye’de ve Dünya’da yapılan bazı KOBİ tanımları şöyledir:

1. KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Kuruluş Kanunu 2.madde;

İmalat sektöründe faaliyet gösteren 1-50 arası işçi çalıştıran işletmeler küçük, 51-150 arası işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli kabul edilmiştir. İşletmelerin büyüklük ve mahiyetleri günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre değiştirilebilir.

2. Hazine Müsteşarlığı: İmalat sanayiinde faaliyet gösteren ve arsa ve bina hariç net sabit yatırım tutarı 400 milyar TL’yi aşmayan, 1-9 arası işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli, 10-49 arası işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli ve 50-250 arası işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmaktadır.

3. AB Komisyonu: 50'den az işçi çalıştıran, yıllık cirosu 7 milyon €'yu, arsa ve bina hariç sabit yatırım tutarı net olarak 5 milyon €'yu geçmeyen ve bağımsızlık kriterlerini sağlayan işletmeler, küçük işletmelerdir.

250'den az işçi çalıştıran, yıllık cirosu 40 milyon €'yu, arsa ve bina hariç sabit yatırım tutarı net olarak 27 milyon €'yu geçmeyen ve bağımsızlık kriterlerini* sağlayan işletmeler, orta ölçekli işletmelerdir (<http://www.isbank.com.tr>).

Müftüoğlu'nun çalışmasında KOBİ'lerin nicel tanımlarına ilişkin olarak; öncelikle personel sayısının sonra da sanayi sektöründe geçerli olmak üzere makine parkı değerinin ya da bu mümkün değilse yıllık satış tutarının esas alınması önerilmektedir. Bu çerçevede yapılan tanımlar ise şöyledir (Müftüoğlu, 2002: 148-152):

1. İşyeri: Sadece işletme sahibinin ve aile bireylerinin çalıştığı işgücü maliyetinin olmadığı işletmelerdir.
2. Çok küçük işletme: 1 ile 9 arasında personel çalıştıran işletmelerdir.
3. Küçük işletme: 10 ile 49 arasında personel çalıştıran işletmelerdir. Bu sayıya aile bireyleri dahil değildir.
4. Orta işletme: 50 ile 199 arasında personel çalıştıran işletmelerdir.

2. KOBİ'lerin Önemi

2.1. Ekonomik Açıdan

Küçük ve orta boy işletmeler gelişmişlik seviyesi ne olursa olsun ülkelerin belkemiğini oluştururlar. Ekonomik gelişmede de KOBİ'ler büyük önem sahiptir. Sanayi devrimi sonrasında büyük işletmeler önem kazanmışsa da enformasyon devriminin başlattığı bilgi çağı KOBİ'lere yeniden stratejik önem kazandırmıştır. Özellikle son yirmi yılda KOBİ'ler üretim, rekabet, istihdam yaratma konularıyla ön plana çıkmaya başlamıştır (Bozkurt, 1999: 80).

Gelişmiş ülkeler ve Türkiye'deki KOBİ'lerin ekonomi içindeki paylarını gösteren Tablo 2.1. incelendiğinde KOBİ'lerin önemi anlaşılacaktır.

* Bağımsızlık Kriteri: Sermayesinin tamamı ya da hisselerinin %25'inden fazlası bir işletme tarafından üstlenilmemiş olan veya sermayesi KOBİ tanımı dışındaki işletmelerden meydana gelmemiş olan işletmelerdir.

Tablo 2.1. KOBİ'lerin Ülke Ekonomilerindeki Yeri

Ülkeler	Tüm İşletmeler İçindeki Payı %	İstihdam İçindeki Payı %	Yatırım İçindeki Payı %	Katma Değer İçindeki Payı %	İhracat İçindeki Payı %	Kredilerden Aldığı Pay %
97.2	58	38	43	32	42.7	
99	64	44	49	31	Bilgi yok	
99.4	81.4	40	52	38	30	
96	36	29.5	25	22	27	
98	83	52	47	Bilgi yok	Bilgi yok	
99	67	45	54	26	29	
98.8	59	35	35	20	47	
99.2	53	26.5	38	8	4	

Kaynak: Muhittin ŞİMŞEK, **Ekonominin Lokomotifi KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları**, Alfa Basım Yayın, İstanbul 2002, s.17

Tablo 2.1.'deki veriler; KOBİ'lerin önemini vurgulamaktadır. Ekonomi içerisinde bu denli önemli bir yeri olan bu işletmelerin sahip oldukları bu önemle paralel bir şekilde ilgi görmeleri de, ülkemizin ekonomik potansiyelini koruması ve performansını artırması için zorunlu hale gelmektedir.

Tablo 2.1.'in ortaya koyduğu bir başka gerçekte; hemen tüm Dünya'da ekonomik dokunun KOBİ'lerce örüldüğüdür. Bu gerçek, "bir ülkede ekonominin güçlü olmasının, KOBİ'lerin güçlü olmasından geçtiği" kanaatini oluşturmaktadır (İlhan, 2004: 82-93).

Tüm dünyada ekonomik gelişmenin kaynağını büyük oranda KOBİ'ler vasıtasıyla girişimci ekonomiler sağlamaktadır (Stevenson and Lundstrom, 2001: 1). Üretim sektörünün ekonomik gelişmeye sağladığı katkı da burada belirtilmelidir. İstihdam yaratma, katma değer yaratma, yatırım gibi faktörler içindeki küçük işletmelerin payları bu savı desteklemektedir (Wennekers and et all, 2002: 1-40).

2.2. Sosyal Açıdan

KOBİ'ler büyüklükleri, örgütlenme ve yönetim biçimleri nedeniyle informal ilişkilere ortam hazırlamaktadırlar. Bu tür ilişkilerin sonucunda; ça-

lışanlar arasında, bütünleşme ve işbirliği eksenine yakın şekilde iletişim süreçleri oluşmaktadır. Bu doğrultuda; çalışanların bireysel katkıda bulunmalarına fırsat verilmesi ve başarılarının takdir edilmesi iş tatminlerini artırmakta ve de çalışanların işletme ile özdeşleşmelerini sağlamaktadır. Böylesi bir ortamda verimliliğin de yüksek olması kuvvetle muhtemeldir. Ekonomik yapının büyük ölçüde KOBİ'lerden oluşması ve KOBİ'lerin istihdamın yarısından fazlasını sağlıyor olması; KOBİ'lerin sağladığı iş tatmini ve moralin, toplumsal tatmin ve morale de önemli ölçüde katkıda bulunduğu açık bir göstergesidir.

KOBİ'lerin sosyal açıdan önemlerini ortaya koyan bir başka göstergede girişimciliğin vücut bulduğu kuruluşlar olmalarıdır. Girişimcilik, piyasada daha önce kimsenin görmediği alternatiflerin görülmesi yada yeni alternatiflerin ortaya çıkarılması şeklinde ortaya çıkabilir. Buna girişimcilik, varolan fırsatların görülmesi (Kirzner, 1985: 27) ya da fırsatların yaratılmasıdır (Buchanan and Vanberg, 1991: 86-167) denilebilir. Benzer bir ifade ile girişimcilik; yeni bir gelecek anlayışının yaratılması ve diğer bireylerin beklentilerinin değiştirilmesini içerir (<http://www.accenture.com/xd/ideas/entrepreneurship/home.xml>).

3. Araştırma Bulguları

3.1. Araştırmanın Amacı

Ülke ekonomisine katkıları yanında istihdam ve üretim yönünde önem arz eden küçük sanayi kuruluşları ile küçük sanat sahiplerini modern ve sağlıklı işyerlerine kavuşturmak, aynı mesleği yapanların bir arada bulunmalarını sağlamak amacıyla küçük sanayi siteleri kurulmaktadır. Büyük çoğunluğunu çok küçük işletmelerin oluşturduğu söz konusu sitelerdeki işletmelerin sorunlarının ve beklentilerinin tespit edilmesine, tespitler doğrultusunda da alternatifler geliştirilmesine yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu alanda yapılacak olan çalışmalar, ülkenin istihdam ve üretim kapasitelerinin artmasına katkı sağlayacak çalışmalardır.

Bu çerçevede, Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının işletmeleri ile ilgili isteklerinin ve sorunlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın, işyeri sahiplerine, sorunlarının ve beklentilerinin duyurulması ile sorunlarına çözüm ve beklentilerine karşılık bulunması konularında faydalı olması beklenmektedir.

3.2. Yöntem

Araştırma öncesinde Sanayi sitesi esnafları içerisinde ki esnaf verilerine göre seçilen 222 örneklem ile görüşülmesi belirlenmiştir. Anket sırasında tabaklandırılmış rastlantısal atlama yöntemi ile belirlenen firma yöneticisi 222 kişi ile önceden oluşturulan soru formuna bağlı kalınarak yüz yüze görüşülmüştür. Site halinde ki dükkânlardan basamak görüşme yapılmıştır. Bir esnafa anket yapılırken bitişiğindeki dükkâna anket uygulanmamıştır.

Alan denetimi iki aşamada gerçekleştirilmiştir:

- **Alan sırasında denetim:**

Alan sırasında süpervizörler tarafından alan çalışması sırasında uygulanan denetim, ELSİAD Gençlik ekibi üyelerinin gönüllü olarak yapmış oldukları anket çalışmasında bu konularda deneyimli 3 arkadaşımız süpervizör olarak görev almıştır. Anket uygulanan kişilerin firma kartvizitleri alınmış, kartvizitleri olmayan kişilerinde imzası istenmiştir.

- **Alan sonrası denetim:**

Alandan geri dönüşümü sağlanan verilerin % 10 oranındaki anket katılımcılarına anketimize katıldıklarından dolayı teşekkürler bildirilirken aynı zamanda anket kontrolleri de yapılmıştır. Anket sonrasında dönüşümü sağlanan soru formları kodlanarak bilgisayar girişleri sağlanmıştır. Veriler üzerinde gerekli istatistik testlerinin uygulanmasının ardından, verilerin birebir dağılımları elde edilmiştir. Verilere dayalı yorumların yapılmasının ardından çizelge ve grafiklerle görselleştirilen araştırma, raporlaştırılarak tamamlanmıştır.

3.3. Örneklem Grubunun Özellikleri

3.3.1. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının İşletmedeki Görev Durumu

Tablo 3.1. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının İşletmedeki Görev Durumu

	n	%
İşletme Sahibi	178	80,2
İşletme Ortağı	15	6,8
Sorumlu İşletmeci	28	12,6
Diğer	1	,5
Toplam	222	100,0

Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının % 80'lik kısmını işletme sahipleri oluştururken, yaklaşık % 7'si işletme ortağı % 13'üde sorumlu işletmeci olduğunu görmekteyiz. Burada daha çok firmaların ortak bir yapıda olmadıklarını ve kişisel dediğimiz şahıs işletmelerinin daha ağırlıkta olduğunu görmemiz mümkündür.

3.3.2. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Eğitim Durumu

Tablo 3.2. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Eğitim Durumu

	n	%
Okur-Yazar	2	,9
İlkokul	81	36,5
Ortaokul	46	20,7
Lise	66	29,7
Üniversite ve üzeri	27	12,2
Toplam	222	100,0

Elazığ Sanayi Sitesi Esnafı içerisinde her yüz kişiden 1'nin okuryazar olduğu, 36'sının ilkokul, 20'sinin ortaokul, 30'nun da lise mezunu olduğu araştırma verileri ile saptanmıştır. Sanayi Sitesi esnaflarından her yüz kişiden 12'sinde üniversite ve üzeri eğitime sahip oldukları görülmüştür. Bu dağılım Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir.

3.3.3. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Yaptığı İşte Ustalık Belgesi Sahiplik Durumu

Tablo 3.3. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Yaptığı İşte Ustalık Belgesi Sahiplik Durumu

	n	%
Evet Sahibim	140	63,1
Hayır Sahip Değilim	82	36,9
Toplam	222	100,0

Elazığ Sanayi Sitesi Esnafı içerisinde % 63,1'nin yaptığı iş ile ilgili ustalık belgesi sahibi iken % 36,9'nun da ustalık belgesi olmadığı saptanmıştır.

3.3.4. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Faaliyet Gösterdikleri Sektörler

Tablo 3.4. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Faaliyet Gösterdikleri Sektörler

	n	%
Otomotiv Yan Sanayi-Yedek Parça	73	32,9
Otomotiv Servis-Sanayi	43	19,4
Mobilya Sanayi	23	10,4
Orman ve Ağaç Sanayi	18	8,1
Metal Eşya Sanayi	16	7,2
Diğer Sektör Grupları	14	6,3
Makine Teçhizat Sanayi	11	5,0
Makine İmalat ve İşletme	8	3,6
Elektrik ve Elektronik ürünleri	7	3,2
İnşaat Sektörü	5	2,3
Mermer İşletme Sanayi	2	0,9
Plastik Doğrama	2	0,9
Toplam	222	100,0

Tabloda da görüldüğü gibi esnafların %52,3'lük bir kısmı otomotiv sektörü alanında çalışmaktadırlar. Bu grubu örneklemin %18,5'ini oluşturan mobilya ve ağaç sektörü takip etmektedir. Elde edilen veriler; TÜSİAD'ın Aralık 2002 tarihli Türkiye Girişimcilik Raporunda ifade edilen, Elazığ'ın sınırlı bir çerçevede kalmış ve çok fazla çeşitlenmemiş girişimcilik yapısına sahip olduğu görüşünü destekler niteliktedir .

3.3.5. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının İşletme Hukuki Yapısı

Tablo 3.5. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının İşletme Hukuki Yapısı

	n	%
Şahıs İşletmesi	187	84,2
Limitet Şirket	31	14,0
Diğer	4	1,8
Toplam	222	100,0

İşletmelerin hukuki şekillerine ilişkin bulgular baktığımızda işletmelerin % 84,2'si şahıs işletmeleri olduğunu, % 14,0'nın da limited şirketleri olduğunu görmek mümkündür. Bunun dışında diğer kısmında yer alan anonim, kolektif, kamu iktisadi teşekkülü (KİT) ve kooperatif niteliği taşıyan işletmelerde % 1,8'lik bir paya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum Elazığ ilindeki işletmelerin önemli bir çoğunluğunun şahıs işletmesi olduğunu ortaya koymaktadır.

3.3.6. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Yürütmekte Olduğu İş Yapma Süresi

Yürütülmekte olan iş yapma süresi; riskleri tanıma, risklere alışma, girişimcilik değerlerini sağlamlaştırma ve tecrübe kazanma açısından işletme sahiplerine önemli kazanımlar sağlayan bir faktördür. Hentüz işin başında iken alınan risklerin türü, yoğunluğu ile sahip olunan girişimcilik değerlerinin işletme eskidiğinde aynı kalması düşünülmemelidir. İşe yeni başlamış olan bir girişimci ile eski olan bir girişimcinin sahip oldukları heyecan ve isteklerde aynı olmayacaktır.

5 yıl ve daha kısa bir süredir iş yapan esnaflar, yeni olarak varsayıldığında örneklem grubu içerisinde % 87,4 oranında bir grup oluşturdukları görülmektedir. Bu sonuç, yani iş hayatında yeni sayılabileceklerin bu denli yüksek bir oranda olmaları, yöredeki girişimcilik potansiyelinin pozitif yönde gelişmeye başladığının göstergesi olarak kabul edilmektedir

Tablo 3.6. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Yürütmekte Olduğu İş Yapma Süresi

	n	%
1-3 yıl arası	158	71,2
3-5 yıl arası	36	16,2
5-10 yıl arası	17	7,7
10-20 yıl arası	9	4,1
20 yıl ve üzeri	2	0,9
Toplam	222	100,0

3.3.7. Elazığ Sanayi Sitesinde ki Esnafların İşletmesinde Eleman Çalıştırma Potansiyelleri

Tablo 3.7. Personel Sayısı

	n	%
1-3 arası	158	71,2
3-5 arası	36	16,2
5-10 arası	17	7,7
10-20 arası	9	4,1
20 ve üzeri	2	,9
Toplam	222	100,0

Tablo 3.7. incelendiğinde, işletmelerin %95,1'inin çok küçük işletme tanımına uydukları görülmektedir. Bunların dışındaki işletmelerin ise orta ölçekli işletme kriterlerine uygun oldukları görülmektedir. Evren olarak, sanayi sitesinin seçildiği hatırlandığında Tablo 3.7.'deki verilerin beklentilere uygun olduğu tespit edilmiştir.

3.3.8. Elazığ Sanayi Sitesinde ki Esnafların İşletme Kapasitelerini Kullanma Durumu

Tablo 3.8. Kapasite Kullanım Durumu

	n	%
%25'den az	64	28,8
%25-%50 Arası	84	37,8
%50-%75 Arası	46	20,7
%75-%100 Arası	28	12,6
Toplam	222	100,0

Tablo 3.8.'de işletmelerin kapasite kullanım oranları verilmektedir. KOBİ'lerin yaşadıkları sorunlar nedeniyle tam kapasiteye ulaşamadıkları varsayımından hareketle, bu soru anket kapsamına alınmıştır. Elde edilen verilere göre işletmelerin %28,8'inin kapasitelerinin dörtte birinden azını kullanabildikleri, %37,8'inin kapasitelerinin %25 ile %50 civarında bir kısmını kullanabildikleri, %20,7'sinin kapasitelerinin %50 ile %75 civarında bir kısmını kullanabildikleri ve %12,6 sının da kapasitelerinin %75 ile %100 civarında bir kısmını kullanabildikleri görülmektedir. İşletmelerin %66,6

gibi büyük bir çoğunluğunun kapasitelerinin yarısını dahi kullanamıyor olması, sorunlarla yoğun olarak muhatap olduklarını göstermektedir.

3.3.9. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Çalıştığı Sektörden Memnuniyet Durumu

Tablo 3.9. Esnafın Çalıştığı Sektörden Memnuniyet Durumu

	n	%
Evet memnunum	163	73,4
Hayır memnun değilim	59	26,6
Toplam	222	100,0

Tablo 3.9. incelendiğinde esnafın büyük bir çoğunluğunun (%73,4) sektörlerinden memnun olduğu, %26,6'sının memnun olmadığı görülmektedir. Yaklaşık dörtte bir oranındaki bir grubun memnuniyetsizlik ifade etmeleri düşündürüktür. Bu grubun memnuniyetsizliklerinin nedenlerini ortaya çıkaracak ayrı bir çalışma yapılmalıdır.

Tablo 3.10. Elazığ Sanayi Sitesinde ki Esnafın Çalıştığı Sektörden Memnuniyet Durumları

	Memnunum		Memnun değilim		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%
Otomotiv Yan Sanayi-Yedek Parça	46	63,0	27	37,0	73	100,0
Mobilya Sanayi	19	82,6	4	17,4	23	100,0
Makine İmalat ve İşletme	8	100,0	0	,0	8	100,0
Elektrik ve Elektronik ürünleri	5	71,4	2	28,6	7	100,0
Orman ve Ağaç Sanayi	12	66,7	6	33,3	18	100,0
Makine Teçhizat Sanayi	11	100,0	0	,0	11	100,0
Mermer İşletme Sanayi	2	100,0	0	,0	2	100,0
Metal Eşya Sanayi	14	87,5	2	12,5	16	100,0
Otomotiv Servis-Sanayi	28	65,1	15	34,9	43	100,0
İnşaat Sektörü	5	100,0	0	,0	5	100,0
Plastik Doğrama	2	100,0	0	,0	2	100,0
Diğer Sektör Grupları	11	78,6	3	21,4	14	100,0
TOPLAM	163	73,4	59	26,6	222	100,0

Makine imalat, makine teçhizat, mermer işletme, inşaat ve plastik doğrama sektörlerinde çalışan esnafların tamamı, diğer sektörlerinde büyük çoğunlukları memnuniyet belirtmişlerdir.

3.3.10. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Çalıştığı Sektörden Başka Bir Sektörde Çalışmayı Düşünme Durumu

Tablo 3.11. Esnafların Çalıştığı Sektörden Ayrılma Düşüncesi

	n	%
Evet düşünürüm	115	51,8
Hayır düşünmem	107	48,2
Toplam	222	100,0

Esnafların %51,8'i sektörlerinden ayrılacaklarını ifade etmektedirler. Büyük bir çoğunluğu sektöründen memnun olduğunu ifade eden esnafların yarısının ayrılmayı düşünmeleri çelişkili bir durumdur.

Tablo 3.12. Elazığ Sanayi Sitesindeki Esnafların Çalıştığı Sektörden Ayrılma Düşüncesi

	Evet		Hayır		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%
Otomotiv Yan Sanayi-Yedek Parça	38	52,1	35	47,9	73	100,0
Mobilya Sanayi	11	47,8	12	52,2	23	100,0
Makine İmalat ve İşletme	5	62,5	3	37,5	8	100,0
Elektrik ve Elektronik Ürünleri	4	57,1	3	42,9	7	100,0
Orman ve Ağaç Sanayi	7	38,9	11	61,1	18	100,0
Makine Teçhizat Sanayi	7	63,6	4	36,4	11	100,0
Mermer İşletme Sanayi	0	,0	2	100	2	100,0
Metal Eşya Sanayi	8	50,0	8	50,0	16	100,0
Otomotiv Servis-Sanayi	26	60,5	17	39,5	43	100,0
İnşaat Sektörü	3	60,0	2	40,0	5	100,0
Plastik Doğrama	2	100,0	0	,0	2	100,0
Diğer Sektör Grupları	4	28,6	10	71,4	14	100,0
TOPLAM	115	51,8	107	48,2	222	100,0

Tablo 3.12. incelendiğinde mobilya, orman ve ağaç, mermer işletme sektörlerinde çalışan esnafların yarısından fazlası sektör değiştirmeyi düşünmekte iken diğer sektörlerde ise tam aksi bir tutum sergilendiği görülmektedir.

3.3.11. İşletmelerin Finansman Sıkıntısı, Bunun Nedenleri ve Beklentileri

Finansman sorunu, KOBİ'lerin yeterli özkaynağı yaratamamaları ve bu konuda gereken desteği alamamaları gibi faktörlerden kaynaklanan bir sorundur. Türkiye'de KOBİ'lerin sorunları ile ilgili yapılan uygulamalı çalışmalarda finansal sorunlar genellikle listenin en başında gelmektedir. Bu durum, ülkenin yaşadığı ekonomik ortam ve sıkça karşılaşılan krizler göz önüne alındığında yadsınacak bir sonuç değildir. Gelişmesini tamamlayamamış ve kişi başına düşen milli gelir miktarı düşük seviyelerde seyreden Türkiye'de; bu özelliklere bağlı olarak tasarruf eğilimi de düşük seviyelerde kalmaktadır. Gelir ve gelire bağlı olarak tasarruf edilecek miktar az olunca üretime ve yatırıma yönlendirilebilecek sermaye birikimi de sağlanamamaktadır. Bu yetersizlik, ölçekleri gereği birçok şeyden mahrum kalan KOBİ'lerin finansman sorunlarıyla karşılaşmaları sonucunu doğurmaktadır.

“Elazığ illinde faaliyetini sürdüren işletmelere yöneltilen “çalıştığı sektörde finansman sıkıntısı çekiyor mu?” sorusuna her yüz kişiden yaklaşık 76'sının “evet finansman sıkıntısı çekiyorum” cevabı verdiği görülmektedir. Finansman sıkıntısı çeken her yüz kişiden 49'u öz kaynak yaratamadığını, 44'ü tahsilâtlarını zamanında yapamadığını, 42'si kredi maliyetlerinin yüksek olduğunu, 35'i kredi bulma sıkıntısı ile karşı karşıya kaldıklarını belirtirken; finansman sıkıntısı çeken her yüz kişiden 10'u da yerel yönetimin bu konuda gerekli çalışmaları yerine getirmediklerini belirtmişlerdir. Tablo 3.15.'e baktığında bütün sektörlerde, işletmelerin yarısından fazlasının hatta bazı sektörlerde tamamının finansman sıkıntısı çektiği görülecektir. Bu sıkıntılardan çözülmesi noktasında işletmelere öz kaynak yaratılması, kredi olanaklarının bulunması ve bu olanakların uygun şartlarda sunulmasıyla çözülecektir.

Tablo 3.13. İşletmelerin Finansman Sıkıntısı Çekme Durumu

	n	%
Evet sıkıntı çekiyorum	168	75,7
Hayır sıkıntı çekmiyorum	54	24,3
TOPLAM	222	100,0

Tablo 3.14. İşletmelerin Finansman Sıkıntısı Çekme Durumları

	n	%
Öz kaynak yaratamıyoruz	82	48,8
Tahsilât yapılamaması	74	44,0
Kredi maliyetlerinin yüksek olması	71	42,3
Kredi bulamıyorum	58	34,5
İşletme Sermayesinin yetersizliği	21	12,5
Yerel yönetimin gerekli çalışmaları göstermemesi	17	10,1
TOPLAM	**323	

* 168 kişi işletmesinin finansman sıkıntısı çektiğini belirttiğinden değerlendirme finansman sıkıntısı çeken 168 kişi üzerinden alınmıştır.

** Birden çok cevaplı

Tablo 3.15. İşletmelerin Faaliyet Gösterdikleri Sektörlere Göre Finansman Sıkıntısı Çekme Durumları

	Evet		Hayır		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%
Otomotiv Yan Sanayi- Yedek Parça	57	78,1	16	21,9	73	100,0
Mobilya Sanayi	15	65,2	8	34,8	23	100,0
Makine İmalat ve İşletme	8	100,0	0	,0	8	100,0
Elektrik ve Elektronik Ürünleri	5	71,4	2	28,6	7	100,0
Orman ve Ağaç Sanayi	13	72,2	5	27,8	18	100,0
Makine Teçhizat Sanayi	9	81,8	2	18,2	11	100,0
Mermer İşletme Sanayi	1	50,0	1	50,0	2	100,0
Metal Eşya Sanayi	33	76,7	10	23,3	43	100,0
Otomotiv Servis-Sanayi	33	76,7	10	23,3	43	100,0
İnşaat Sektörü	3	60,0	2	40,0	5	100,0
Plastik Doğrama	2	100,0	0	,0	2	100,0
Diğer Sektör Grupları	13	92,9	1	7,1	14	100,0
TOPLAM	168	75,7	54	24,3	222	100,0

Elazığ ilinde faaliyetini sürdüren işletmelerin öncelikli ihtiyaçları sorgulandığında ise; %18'nin sermaye eksikliğinin olduğu, %12,6'nın pazar sorunun olduğu, %8,6'sının nitelikli eleman eksikliği, %6,3'ünde iş yerlerinin büyütülmesi ve makine-teçhizat ihtiyaçlarının olduğu ve %4,1'inde finansman sıkıntısı ile karşı karşıya olduğu görülmektedir. Öncelikli ihtiyaçlar arasında zikredilen ve %25,3'lük payı içeren sermaye, finansman sıkıntısı, faizsiz kredinin finans problemini çözmeye ya da hafifletmeye yönelik olduğu ifade edilebilir.

İşletmelere Dünya Bankası, KOSGEB, AB, gibi kurumlar tarafından hibe yada %0 oranlarda kredi temin edilmesi ile sermaye eksikliğinin çözülebileceği, eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile pazarlama konusunda destek verilmesi mümkün olabilmektedir. Türkiye İş Kurumu organizatörlüğünde açılacak olan mesleki eğitim kursları ile işletmelerin nitelikli ara eleman açığının kapatılabileceği gibi, Devlet ve Özel bankaların sağlayacakları ihtiyaç kredileri ile iş yeri büyütülmesi, makine teçhizat temini, hama madde temini gibi öncelikli ihtiyaçlar bu yol ile çözülebilmesi mümkündür. Böylece yeni girişimciler ve mevcut işletmeler yatırım ve büyüme stratejilerinin önünde ki öncelikli engelleri aşacak ve hızlı bir büyüme gerçekleştirecektir.

Tablo 3.16. İşletmelerin Öncelikli İhtiyaçları

	n	%
Sermaye	40	18,0
Pazar	28	12,6
Nitelikli eleman yetersizliği	19	8,6
İş yerinin büyütülmesi	14	6,3
İş Makinesi desteği	14	6,3
Finansman sıkıntısı	9	4,1
Tezgâh eksikliklerinin olması	8	3,6
Faizsiz Kredinin verilmesi	7	3,2
Teknoloji desteği	6	2,7
Mekân Desteği	6	2,7
Diğer	27	11,8
Fikir Belirtmeyenler	78	35,1
TOPLAM	255	

Tablo 3.18. Elazığ Sanayi Sitesi Esnafının Acil Çözüm Bekleyen Sorunları

	n	%
Güvenlik tedbirlerinin alınmaması	194	87,4
Sağlık Kurumunun bulunmaması	166	74,8
Altyapı eksikliği	136	61,3
Eğitim hizmetlerinin olmaması	93	41,9
Çevre düzenlenmesi	6	2,7
Mali yardım eksikliği	3	1,4
Temizlik	3	1,4
Sosyal tesis eksikliği	2	0,9
Reklâm Eksikliği	2	0,9
Tezgâh İşlemleri	1	0,5
İşin olmaması	1	0,5
Elektrik hattının yeraltına inmesi	1	0,5
Üst yapı eksikliği	1	0,5
Banka şubesinin olmaması	1	0,5
Denetlemelerin olmaması	1	0,5
Yönetim eksikliği	1	0,5
Kapalı alan eksikliği	1	0,5
Malzeme	1	0,5
Milletvekilleri çalışmaması	1	0,5
Düzensiz yerleşim	1	0,5
TOPLAM	616	

Elazığ ilinin, sahip olduğu avantajlar, coğrafi konumu ve bölge illerine sunduğu hizmetler göz önünde tutulursa, bölgenin kalkınmasında lokomotif görevi üstlenecek illerinin başında gelmektedir. Bu durumu Elazığ'ın bölgeden yoğun göç alması da doğrulamaktadır. Ancak, aldığı göçe karşılık yeterince istihdam üretemez duruma gelmiş ve işsizlik ön plana çıkmıştır.

İşsizliğin üst sınırına dayandığı ilde esnafın 87'si güvenlik, konusunda şikâyet etmesi, hırsızlık olayların sıkça yaşandığı belirtmektedir. İşsizliğin doğurduğu hırsızlık olayları yöre esnafının acil bekleyen sorunları içerisinde

yer almaktadır. Bununla her 100 esnaftan 75'i sağlık hizmeti, 62'si altyapı, 42'si eğitim hizmetlerinin eksikliğini sorun olarak vurgulamışlardır. İşletmelerin bu sorunlar ile karşı karşıya kalmaması için, güvenlik tedbirlerinin alındığı, sağlık hizmetlerinin olduğu bir merkez yada alan içerisinde her türlü alt yapı sorunu giderilmiş mekanda faaliyetlerini sürdürebileceği mekanların açılmasına imkan verilmelidir..

Sonuç ve Öneriler

Konuya genel olarak bakıldığında, KOBİ'lerin yeterince ilgi göremedikleri ve hak ettikleri yerde olmadıkları söylenebilir. KOBİ'lerin sorunlarının; devletin yapacağı katkılar (teşvikler, krediler, danışmanlık, proje desteği...) üniversite - sanayi işbirliği örnekleri, TOBB ve Esnaf - Sanatkarlar Odaları gibi sivil toplum örgütlerinin aktif katılımlarıyla çözümlenebilmesi mümkündür. Ülkemizde bunu gerçekleştirebilecek fiziksel ve düşünsel güç ile gerekli kaynaklar mevcuttur. Çözüm için eksik olanlar ise iletişim, organizasyon ve koordinasyondur.

Toplumun her kesimine yayılmış olan ve ekonominin çok büyük bir kısmını oluşturan KOBİ'lerin çeşitli sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Bazı çalışmalarda, sözü edilen sorunların çözümlerine yönelik olarak şu önerilerin geliştirildiği görülmüştür (Akgemci, 2001- Emiroğlu, 2002-Müslümov, 2002-Müftüoğlu,2002):

1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, TOBB, KOSGEB, Esnaf ve Sanatkarlar Birlikleri ve diğer kuruluşların katılımlarıyla KOBİ Dayanışma Kurumu oluşturulabilir.
2. İlgili tüm tarafların kabul edebileceği bir KOBİ tanımı oluşturulabilirse, ölçeği ne olursa olsun bütün KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik her türlü faaliyet daha kolaylaşacaktır.
3. Kaynak temininde dünya ülkeleri örnek alınmalı ve de KOBİ'ler için finansman ve vergi kolaylıkları sağlanmalıdır.
4. Sermaye piyasalarına girmeleri kolaylaştırılmalı ve bu pazarlarda daha etkin olmaları sağlanmalıdır.
5. İMKB kapsamındaki bölgesel pazarlar KOBİ'leri kapsayacak şekilde genişletilmeli ve bölgesel menkul kıymet borsaları kurulmalıdır.
6. İlgili tüm kesimler tarafından KOBİ'lere hak ettikleri değer ve önem verilmeli, başarısız olmalarına sebep olan etmenler tespit edilerek ayıklanmalıdır.

7. Girişimcilerin önlerindeki; özellikle de kadınlar, gençler ve engelliler arasından çıkacak girişimcilerin önlerindeki bürokratik engeller azaltılarak toplumsal barış, sosyal ve ekonomik refah seviyeleri artırılmalıdır.

8. Her bölgede öncelikli ihtiyaçlar ve gelişme alanları saptanarak; şansları yüksek olan ve büyüme sürecine girmiş olan sektörler ve işletmeler özellikle desteklenmelidir. Böylece potansiyel girişimcilerin kendi bölgelerinde iş sahibi olmaları sağlanmalıdır.

9. Her ilde, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, TOBB, KOSGEB, Esnaf ve Sanatkarlar Birlikleri, Üniversiteler ve Yerel Yönetimlerin katılımlarıyla KOBİ'lere; yönetim danışmanlığı, finans yönetimi, teknik bilgi aktarımı, arge, üretim, pazarlama ve ihracat konularında ortak faaliyetlerde bulunma yönlerinde yardımlar sağlanmalıdır.

10. Girişimcilere altyapı ve danışmanlık hizmetleri veren teknoparklar ve iş geliştirme merkezleri ülke geneline yayılarak KOBİ'lerin projelerinin hayata geçmeleri kolaylaştırılmalıdır. Bunun için üniversitelerin katkıları artırılarak teknoparkların etkinlikleri artırılmalıdır.

11. Ar-Ge faaliyetlerine gereken fonlar ayrılmalı ve rekabet üstünlüğü sağlayacak buluşlar mutlaka desteklenmelidir.

12. Gelişmiş ülkelerden teknoloji ve bilgi transferi yapılması kolaylaştırılmalıdır.

13. Meslek kuruluşları ve ilgili sivil toplum örgütleri KOBİ'ler ile daha yakın iletişim kurabilecekleri ortamları oluşturmalıdır.

Elazığ için dile getirilebilecek öneriler ise şöyle sıralanabilir:

1. 5084 sayılı yasa kapsamında verilen teşviklerden yararlanma konusunda, girişimciler cesaretlendirilmelidir. Teşviklerden yararlanmak için ortak girişimler kurulması özendirilmelidir.

2. Kalıcı bir fuar alanı yapılmalıdır.

3. Teknopark kurulamıyorsa bile bir teknoloji geliştirme merkezi kurulmalıdır.

4. Girişimcilik ve işbirliği kültürünün yerleşmesi sağlanmalıdır.

5. Hava limanı ile ilgili büyütme yatırımı bir an önce bitirilmelidir.

6. Atıl durumdaki fabrikaların işler hale gelebilmesi için gönüllüler bulunmalı ve bunlara her türlü destek verilmelidir.

7. Başarısını kanıtlamış işletme sahipleri yeni iş alanları açmak için özendirilmelidir.

8. Üniversite-sanayi işbirliği, devletçe sağlanan destekler, iş kurma, iş geliştirme gibi konularda eğitimler sıklıkla ve düzenli olarak verilmelidir.

9. Belediye ve özel idare imkânları girişimcilerin kullanımına açılmalıdır.

10. Gelişmiş bölgelerdeki Elazığ'lı iş adamlarının memleketlerine yatırım yapmaları için çalışmalar yapılmalıdır.

Söz konusu önerilerin gerçekleşmesi için Elazığ kamuoyunun topyekûn hareket etmesi gerekmektedir. Heyecanlı birliktelik örnekleri yaşandıkça yenileri de zincirleme olarak gelecektir. Bu şekilde Elazığ'ı sarmalayan atalet havası kırılabilir. Daha önce de bahsedildiği gibi Türkiye'nin her tarafında ve Elazığ'da bu çözümleri hayata geçirebilecek fiziksel ve düşünsel kapasite mevcuttur. Bu kapasitenin gerektiği gibi kullanılabilmesini sağlayacak olan iletişim, organizasyon ve koordinasyon kaynakları bulunduğu KOBİ'lerin sorunlarına ilişkin çözüm arayışları sona erecektir.

Kaynakça

- Akgemci Tahir (2001); **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, KOSGEB Yayınları, Ankara
- Bozkurt Veysel (1999); "Kobi'ler ve Elektronik Ticaret", **Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 3, Bursa
- Buchanan J. and J. Vanberg (1991); **The Market as a Creative Process**, Economics and Philosophy, Vol 7
- Emiroğlu, Mehmet (2002); **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Önerilen Teşvik Sistemleri**, Dumlupınar Üniv. Sos.Bil.Ens, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya
- Lhan, Süleyman (2004); **Bir Sosyo-Ekonomik Örgütlenme Biçimi Olarak Küçük ve Orta Boy İşletmeler**, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C: 3, S: 7, <http://www.e-sosder.com>
- Kirzner, Israel (1985); **Discovery and the Kapitalist Process**, University of Chicago Pres,
- Müftüoğlu, Tamer (2002); **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler**, Turhan Kitabevi, Ankara
- Müslümov, Alövsat (2002); **21. Yüzyılda Türkiye'de KOBİ' ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri**, Literatür Yayıncılık, İstanbul
- Stevenson Louis and Andreas Lundstrom (2001); **Entrepreneurship Policy For The Future: Best Practice Componenets**, 46th World Conferance Of The International Council For Small Business, Taipei

Şimşek, Muhittin (2002); **Ekonominin Lokomotifi KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul

Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ'LER), http://www.isbank.com.tr/dosya/ekon-tr_kobiler2004.pdf, Erişim: 01.07.2004

Wennekers Sander, Lorraine Uhlaner and Roy Thurik (2002); **Entrepreneurship and its Conditions: A Macro Perspective**, International Journal of Entrepreneurship Education, Vol: 1, Iss.

What is Entrepreneurship?, <http://www.accenture.com/xd/ideas/entrepreneurship/home.xml>, Erişim: 15.06.2002